

Janko Glaser: Čas — kovač. Pezmi. Samozaložba. Maribor. 1929. Str. 70.

Glaserjeva pesniška zbirka Čas — kovač, ki je izšla deset let za Pohorskiimi potji, ne kaže pesniške rasti ne v vsebini, ne izrazu, formi, ne dozorevanja vase ali v svet, temveč priča celo o pojemanju pesniške moči. Le čut za zunanjo kulturo je postal večji. Zbirka je namreč vsrno izdana, tipografsko prijetna in skrbno sestavljena, ni obtežena s kopico enakih pesmi, kar kazi Vodušskovo in Božetovcove zbirke, ki sta v vsakem oziru daleč za Glaserjevo.

Glaserjeva pesniška narava ni široka ne globoka, umetniška ambicija je premajhna, da bi se dalo govoriti o umetninah, tudi njegov notranji svet je preozek, da bi ga pesnik razgibal v formi ali pa vsebini in mu odpri nova obzorja. Značilen za Glaserja je idilični impresionizem narave, ki pa ima še zelo star izraz in je močno nefiguralen. Zdi se mi celo, da je ta impresionizem močnejši v Pohorskih potih in bolj pristen. Čas — kovač — naslov je ponesrečen — je vsebinsko nadaljevanje prve zbirke in ni nikakega novega doživetja zase, ki bi zahtevalo ta zbornik. Zbirka je po vsebinskem ustroju razdeljena na štiri dele, v impresivno domačnost, družinske idilike, v miselno refleksivni in literarni del ter v priložnostne pesmi; delitev je formalna in ni izvedena po notranji graduaciji ali psihološki liniji. Ta delitev kaže pač kulturo, ne pa umetniške potence.

Pesniška sila Glaserjeve narave ni zamoukla, ampak preočito kaže župančičev vpliv, ki mu verno sledi. Po «Dumi» je Glaserju priljubljena daktilska vrstica (širokost sloga) v župančičevi dikciji (n. pr. «Želja», «Sredi posekane planje», «Jesenska pesem», «Moj ded»); ljubi tudi prosti verz, pa brez dosledne notranje ritmičnosti in pravega zlitja — (forma pri prostem verzu je določena po vsebini in občutju, torej stroga) —, kar dela pesmi medle, vodene in jih zavaja celo v prozo («Detinstvo» — n. pr. «Za našo hišo kup peska je stal» i. t. d. ali «Sanje»); dosledno pa kažejo razkol med ritmom (oblika) in vsebino (n. pr. V meščini [23], Sinčku [25] i. dr.), nehomogenost (n. pr. «Da tako hi, roža, cvela [in dehtela] tudi ti» str. 31. i. t. d.) in razvlečenost. Razen tega je Glaser tudi oblikovno odvisen v prvi vrsti od župančiča (n. pr. «čše pojoče», «gospodi na desni, na levi», «tih blek neso», «mlada, razvmeta», «arce uglašeno», «volk — čas», asocijacija po volk — glad, «v daljo poje», «zveku tajnemu nastavi» in polno drugega). Kljub skrbnosti, s katero so pesmi sestavljene, je med njimi še precej ponavljanja (n. pr. frala, bolest, kovač, v duši mladi i. dr.), neuglednosti in banalnosti (n. pr. «Z vedro vdanostjo [!], in naša [!]), za peščeni rob hvaležna», rima prednik o v in k o v, «ti kot v spanju bo morda našo»). Vsebinska večina pesmi je poleg občutja že stara in znana, da res ne morem najti tipično nove besede ali misli. Misel v «Meditaciji» je že obrabljena, isto v «Elegiji» in večini impresij. Ugajata mi pesmi «Večer» in «Epitaf poetu», prva radi občutja in oblike, druga radi izraza, nemogoči pa so mi zdita pesmi «Sanje» in «Detinstvo». Tudi literarne pesmi niso močne. Narodni motivi so pa le motivi in ne osebna pesnikova sila.

Glaserjeva zbirka je sicer močnejša od Vodušskove in Božetovcove, je pa vendar v celoti umetniško šibka in nima razen za pesnikov razvoj nikakega umetniškega pomena, kaže le kulturni razvoj časa in obraz generacije pred vojno in med njo.

Anton Ocvirk.

«Luč». Poljudno-znanstveni zbornik. V. Zbral L. v o Č e r m e l j. Trst 1929. Književna družina «Luč», Tiskala, izdala in založila tiskaran «Edinost» v Trstu. Strani 106.

Ta zbornik, ki je izšel v peti seriji zbirke Književne družine «Luč» obenem s povestjo Franceta Bevka «Krivda» in s prevodom slovaške povesti Martina

Kukučina «Mišo», je ves posvečen slovenskemu šolstvu v sedanji Julijski Krajini. Ferdo Kleinmayr opisuje «Slovenske ljudske šole v tržaški okolici od l. 1868. do konca» kot nadaljevanje svojega sestavka v IV. Zborniku «Ljudsko šolstvo tržaške okolice v svojih početkih do l. 1868.» Predočuje po uradnih virih usode slovenskih šol na tisti točki slovenskih tal, kjer se je avstrijski germanizem rval za premoč s tržaškim magistratnim italijanštvom, dokler ni to po vojni strlo slovenskega šolstva do poslednjega drobca. Spretno je uporabljeno bogato statistično gradivo. Zanimive podrobnosti pričajo, da je pisatelj krepko sodeloval pri razvoju tega šolstva in je bil nato neprostovoljna priča njegovega povojnega uničevanja.

Lavo Čermelj je očrtal «Strokovno šolstvo v Trstu» v zgodovinskem in statističnem oziru, in sicer slovensko trgovsko šolo, trgovsko in obrtno nadaljevalno šolo, mrtvorojeno obrtno šolo in združne tečaje. Jedrnat, zgoščeni članek je mogel tako sestaviti le mož, ki je sam prav do konca posvečal svoje moči vsem tem učnim napravam. Isti pisatelj je objavil članek «Realka v Idriji» s podatki o tej šoli od l. 1901. do njene odprave in do zadnjih njenih ostankov v Vidmu, ki je tako prišel v zgodovino slovenskega šolstva kakor Pilat v vero. V zvezi z realko se omenjajo nekateri srednješolski poizkusi, ki pričajo, da Italija nekaj časa ni prav vedela, kako bi se otresla obveznosti, ki si jo je sama naložila s slovesno obljubo, nalepljeno leta 1919. po vseh zidovih v slovenskem delu Julijske Krajine: «Italija, velika država svobode, vam da iste državne pravice kakor vsem drugim svojim državljanom, vam da šole v vašem jeziku, več kakor vam jih je dala Avstrija.» Šele minister Gentile je pokazal najkrajšo pot iz te zagate.

Forojuliensis riše «Goriško šolsko društvo šolski dom» in podaja pregled slovenskega šolstva v Gorici od otroških vrteev in ljudskih šol do obrtnih in do pripravnic za srednje šole. Vse to široko razvejičeno kulturno snovanje je pokopala Gentilejeva šolska reforma; v šolskem letu 1925/1926 ni bilo v Gorici nobenega slovenskega razreda več. — Pisatelj —i— je napisal «Doneske k zgodovini slovenske gimnazije v Gorici». Ta zavod je bil prva čisto slovenska taka šola, pa tudi prva žrtev novih razmer, ker se po vojni ni več odprla. Članek v marsičem dopolnjuje Čermeljevega o idrijski realki, ko govori o raznih italijanskih poizkusih za kak nadomestek.

Ob tem zborniku občuti človek posebno jasno, koliko požrtvovalnosti in truda skromnih, često nepoznanih kulturnih delavcev je bilo treba, da se je vse to zgradilo, in kaj smo utrpeli s tem, da so nemili valovi zagnili te naše cvetoče gredice. Važnost tega zvezka za slovensko kulturno zgodovino moramo prav posebej podčrtati. Snov še zmerom ni vsa zbrana. Želeti bi bilo, da bi se dosedanja slika z objavo nadaljnjih člankov izpopolnila. P a s t u š k i n.

Miloš Gjurić, Problemi filozofije kulture. Izdanje knjižarnice Rajkovića i Čukovića. Beograd 1929. Str. 180 v 8° (ciril.).

Filozofija kulture, ki si je pridobila v novejšem času, zlasti po spisih O. Spenglerja, B. Russella, N. Berdjajeva in drugih, presenetljivo popularnost, je pri nas še malo znana. Nje težnja, da spozna zmisel hitoričnega dogajanja, zariše našemu času njegov metafizični obraz, dožene večnostne toke v minljivem prelivanju časa, izmeri iz zornega kota večnosti intenziteto in globino današnjih miselnih in kulturnotvornih sil, ta težnja, ki se tolikanj oddaljuje suhoparnemu akademstvu sistematičnega filozofiranja, je najbolj v skladu z notranjimi potrebami sodobnega zbezanega Evropeca. Popularna nasprotja med tehniko in duhovno kulturo, propad številnih starih vrednot in vznikanje novih, revolucijsko kričavih smeri, konflikti med «modrostjo Vzhoda in zna-